

Bewaak onze grondrechten

De PVV zal het CDA bij onderwerpen rond moslims steeds in de verdediging drukken als ze samen optrekken, schreef de CDA-dissident Ab Klink. Zijn zorg over de rechtsstaat is terecht.

Door Willem de Bruin

Wij, Europeanen, voelen ons er vaak ongemakkelijk bij: de onbekommerde manier waarop Amerikaanse politici uiting geven aan hun patriottische gevoelens en de lof zingen van de Amerikaanse Constitutie. Dat wij soms onze twijfels hebben over de wijze waarop de Verenigde Staten hun democratische beginselen aan andere landen proberen op te dringen, doet niets af aan het feit dat de Amerikaanse grondwet meer is dan een document met staatsrechtelijke spelregels. Het is ook een beginselverklaring en bindmiddel in een samenleving die niet minder divers is dan de Nederlandse, samengevat in de Amerikaanse wapenspreuk *e pluribus unum*: uit velen één. Een dergelijke samenleving kan alleen functioneren als de overheid zijn burgers zo veel mogelijk vrijlaat bij de inrichting van hun eigen leven.

Burgemeester Bloomberg van New York, zelf Jood, verdedigde het belang van de burgerlijke vrijheden onlangs in een indrukwekkende toespraak om de bouw van een moskee niet ver van Ground Zero te rechtvaardigen. Grondrechten als de vrijheid van godsdienst zijn er voor iedereen, zo kon zijn betoog worden samengevat, of zijn niet. 'Deze natie werd gesticht met het principe dat de overheid nooit mag kiezen tussen de religies en nooit het ene geloof boven het andere mag stellen.' Woorden die aan Geert Wilders, die op 11 september tegen de bouw van diezelfde moskee zal pleiten, vermoedelijk niet zijn besteed.

In Nederland speelde de grondwet als document waarin de grondslagen van onze democratie zijn vastgelegd, tot voor kort amper een rol in het publieke debat. Voorzover we Wilders ergens dankbaar voor moeten zijn, dan is het dat hij daar verandering in heeft gebracht. Werd een paar jaar geleden nog schouderophalend kennisgenomen van zijn wens artikel 1 van de grondwet - het gelijkheidsbeginsel - af te schaffen, die houding is veranderd nu de PVV mogelijk directe invloed op het regeringsbeleid gaat uitoefenen.

De gedoogconstructie die was bedacht om de verschillen in opvatting over de rechtsstaat te overbruggen, hangt inmiddels als een molensteen om de nek van het CDA. Daarbij steekt de discussie in deze partij positief af bij het pijnlijke stilzwijgen in de VVD, die de liberale beginselen kennelijk moeiteloos weet te verenigen met het vrijheidsbeperkende programma van de PVV.

Het argument dat we moeten wachten op het regeerakkoord, omdat dan pas kan worden vastgesteld of de rechtsstaat daadwerkelijk in gevaar komt, heeft geen moment kunnen overtuigen. De kern van de kwestie is niet of Wilders' opvattingen regeringsbeleid worden, maar de geloofwaardigheid van de politiek. Een regering die geacht wordt de grondwettelijke vrijheden van alle burgers te respecteren, kan zich niet zonder verlies van geloofwaardigheid afhankelijk maken van een partij die één groep in de samenleving van zijn grondwettelijke vrijheden wil beroven.

Dat CDA en VVD dachten deze principiële vraag te omzeilen door 'te accepteren' dat er over de islam verschillend wordt gedacht, zegt meer over het opportunisme van Maxime Verhagen en Mark Rutte dan over hun zorg over de uitholling van de rechtsstaat en het aanzien van Nederland.

Excuus

Principes zitten de Nederlandse politiek al snel in de weg. Nu het politieke landschap verder is versplinterd, wordt het voor politieke partijen moeilijker vast te houden aan de eigen beginselen. 'Het land moet nu eenmaal worden geregeerd', is een dankbaar excuus om water bij de wijn te doen.

Politiek in Nederland is een kwestie van geven en nemen. Het is de enige manier om een land bij elkaar te houden dat

Art. 1. Zo heet de landelijke vereniging tegen discriminatie waarvan minister Hirsch Ballin van Justitie in april 2007 de naam onthulde. De vereniging overkoepelt lokaal en regionaal werkende antidiscriminatiebureaus en -meldpunten. Foto ANP

nooit een sterk centraal gezag heeft gekend en een optelsom is van religieuze en politieke minderheden. Hoe hard het soms ook werd gespeeld, iedereen wist altijd dat hij niet in staat zou zijn de ander zijn mening op te leggen. De handhaving van de democratische spelregels was daarom in ieders belang.

De PVV wenst dit spel niet mee te spelen. Populisten bestaan immers bij de gratie van de tegenstelling tussen hen en de rest. Dat Wilders zou toezeggen niet te tornen aan de rechtsstaat en ieders grondwettelijke vrijheden was bij voorbaat moeilijk voorstelbaar. Het zou betekenen dat hij precies datgene opgeeft wat hem voor alles van zijn tegenstanders onderscheidt. Het van haat en rancune doortrokken PVV-programma kan in dit opzicht in één zin worden samengevat: jullie rechtsstaat is de onze niet.

De gedachte dat Wilders vanzelf wel inbindt als hij meeverantwoordelijk wordt gemaakt voor het regeringsbeleid, miskent volgens voormalig CDA-onderhandelaar Ab Klink de motieven van de PVV-leider. In de brief waarin Klink zijn vertrouwen in het experiment op-

zegt, waarschuwt hij wat dit betreft geen illusies te koesteren. Wilders zal het gedoogakkoord slechts als een legitimatie beschouwen voor zijn strijd tegen de islam en het CDA voortdurend dwingen 'grondwaarden (te) verdedigen die eigenlijk voor zichzelf zouden moeten spreken'. Dit inzicht komt misschien laat, maar is daarom niet minder juist.

De gelijkheid van alle burgers voor de wet vormt de basis van de rechtsstaat. Wie dat ter discussie stelt, overschrijdt een grens. Het bewaken van die grens is belangrijker geworden nu ook buiten de kring van de PVV de gedachte lijkt te hebben postgevat dat als zoveel mensen vinden dat moslims geen volwaardige burgers zijn, die opvatting niet kan worden genegeerd. Niet genegeerd, maar zeker ook niet geaccepteerd.

Minderheden

Zoals democratie meer inhoudt dan uitvoering geven aan de wil van de meerderheid, zo zijn grondrechten er vooral om minderheden te beschermen. De klassieke grondrechten vrijwaren de burger in de eerste plaats van ongewens-

te overheidsbemoedigen. De grondrechten kennen geen rangorde, hoe graag sommigen dat ook willen. Dat kan ook niet, omdat een grotere vrijheid voor de een altijd ten koste zou gaan van de vrijheid van de ander. Wie vindt dat de vrijheid van meningsuiting per definitie zwaarder weegt dan het discriminatieverbod, vermindert de bescherming van minderheden en daarmee hun vrijheid. Omgekeerd wordt de vrijheid van homoseksuele leerkrachten beperkt als de vrijheid van onderwijs altijd boven het discriminatieverbod gaat.

Grondrechten kunnen dus botsen, en per keer moet worden afgewogen wiens vrijheid het zwaarst weegt. Dat lijkt vanzelfsprekend, maar is het kennelijk niet meer. In de praktijk doen zich vooral spanningen voor tussen de grondrechten die de burger als lid van een groep beschermen, zoals de vrijheid van godsdienst en de vrijheid van onderwijs, en de grondrechten die de vrijheid van het individu voorop stellen, zoals het discriminatieverbod en de vrijheid van meningsuiting.

De heftigheid van het debat over de is-

lam in Nederland is niet alleen terug te voeren op de vermeende bedreiging die deze geloofsleer voor de Nederlandse samenleving zou vormen, maar ook op het feit dat de islam zijn opwachting maakte op het moment dat wij ons net dachten te hebben bevrijd van de dwang van het geloof. Marcel ten Hooven, oud-hoofredacteur van *Christen-Democratische Verkenningen*, constateerde niet zo lang geleden in *NRC Handelsblad* dat de vrijheid van godsdienst en de vrijheid van onderwijs, ook als het om christenen gaat, steeds vaker worden beschouwd als een belemmering voor de emancipatie van het individu tot een vrij persoon. De druk op - religieuze - minderheden om zich te conformeren aan de norm van de seculiere meerderheid neemt toe.

Voor Wilders is dat het punt niet. De islam is in zijn ogen helemaal geen geloof, maar een gevaarlijke ideologie. Hij pleit daarom ook niet voor een inperking van de vrijheid van godsdienst, maar wil het gelijkheidsbeginsel niet langer laten gelden voor moslims. Zo kan hij moslims ontzeggen wat katholieken, protestan-

Geert Wilders wil het gelijkheidsbeginsel niet langer laten gelden voor moslims

ten en joden wel toekomt. Het uiteindelijke doel van de PVV is paradoxaal genoeg een grotere gelijkheid. Dat wil zeggen: iedereen moet zich schikken naar Wilders' beeld van een volk van 'echte' Nederlanders.

Misbruik

De angst dat de PVV de macht grijpt, mag ongegrond zijn, de invloed van Wilders op het debat is er niet minder om. Werd Fortuyn nog verketterd toen hij afschaffing van artikel 1 bepleitte, nu valt steeds vaker te horen dat het discriminatieverbod wordt misbruikt om de vrijheid van meningsuiting te beperken.

De grondwet zou een instrument zijn geworden in handen van de multiculti's om zich teweer te stellen tegen een strenger immigratie- en integratiebeleid. In plaats van op de grondrechten te hameren zou er naar de meerderheid van de bevolking moeten worden geluisterd. Wie dat niet wil, moet niet gek opkijken als de PVV bij de volgende verkiezingen nog meer stemmen krijgt.

Dat laatste is het slechtst denkbare argument om de grondrechten ter discussie te stellen. De grondwet is niet onaantastbaar, maar wie de geldigheid van de grondrechten in twijfel trekt, omdat zij een bepaalde politiek in de weg staan, gaat in tegen het wezen van de grondwet, die juist is bedoeld om de continuïteit van de rechtsstaat te waarborgen en de burger te beschermen tegen willekeur. Het zal zo'n vaart niet lopen, omdat een grondwetswijziging veel voorbereiding vergt. Dan nog geldt dat in het huidige gepolariseerde klimaat minderheden voor alles behoefte hebben aan bescherming en rechtszekerheid.

Geert Wilders beschuldigde de critici van samenwerking met de PVV ervan anderhalf miljoen kiezers 'te demoniseren'. Een nogal doorzichtige jij-bak. Het verandert uiteraard niets aan het zorgelijke feit dat een aanzienlijk deel van het electoraat een partij steunt die, als het erop aankomt, lak heeft aan de rechtsstaat. Het idee dat de grondrechten de neerslag vormen van gedeelde normen en waarden en de verschillen tussen de verschillende maatschappelijke groepen overstijgen, blijkt bepaald geen gemeengoed. Dat mogen de democratische partijen zich wel aantrekken.